

Mälestustahvel Väike-Maarjas JOHAN ja ALAR KOTLILE

Väike-Maarja kultuurilukku märkimisväärse jälje jätnud Johan Kotli (9. VIII 1853—12. III 1940) sai Valgas Cimze seminaris kihelkonnakooliõpetaja ja organisti kutse. Töötanud seejärel Maarja-Magdaleena ja Laiuse kihelkonnakooli juhatajana, pidi ta koolide veneekeelseks muutmise tõttu pedagoogitööst loobuma ning asus 23. mail 1893 Väike-Maarjasse kõstri ja organisti kohale, jäädes neisse ametteisse kuni surmani.

Oma rahva huvidele mõtleva ärka ja energilise mehena tegi ta palju Väike-Maarja kultuuri- ja majanduselu edendamiseks. Tema erilisteks hobideks olid muusika, aiandus ja seemnekasvatuse. Nõnda asus ta kohe Väike-Maarjasse saabumise järel juhatama kihelkonna koolmeistritest koosnevat väikest meeskoori. Oma teisel tööaastal Väike-Maarjas organiseeris ta meeskoori ja kihelkonna ühendkooriga Ebavere mäe jalamil Saltsi talu lähedal suure kontserdi, kutsudes sellest osa võtma ka Laiuse puhkpilliorkestri, mille ta seal oli asutanud. Lauludest tulid kontserdil kordamisele «Vaprad vennad», «Oh seda ilu ja õnne», «Ju käivad laulud tae-

va all», «Mu isamaa, mu õnn ja rõõm», «Vennad, võtkem rõõmsast laulda», «Mis vara vaikelt minu põues tuikas» ja «Oh kui ilus kevadine aeg». Kontserdil pidas poliitilise kõne A. Grenzstein.

Üritusel kuulnud puhkpillimuusika meeldis väikemaarjalastele nõnda, et kui J. Kotli soovitas neilgi oma orkester asutada, tegi kohaliku kihelkonnakooli õpetaja Gustav Mälk ettepaneku 1896. a. teoks. Instrumendid tellis J. Kotli Saksamaalt ja ostmiseks laenatud summa teeniti 1898. a. alguseks pidudega tasa. J. Kotli mängis selles orkestris trompetit ja aitas G. Mälgul mehi välja õpetada.

1896. a. rajati J. Kotli algatusel veel Väike-Maarja Tulekustutajate Selts, kus ta oli kuus aastat asjaajaja jalaekur. Et tegutseti põhikirjata, tuli paari aasta pärast tegevuse lõpetamise korraldus. Nüüd koostatud põhikiri kinnitati vkj. 24. detsembril 1899, mistõttu selts luges hiljem oma algust 1900. aastast.

Oma majanduslikele ideedele kaasosaliste leidmiseks hakkas J. Kotli rääkima põllumeeste seltsi vajalikkusest. Vao vallakirjutaja Johannes Kook moodustas kohalike inimeste tundjana asutajaliikmete kogu ja 1895. a. lõ-

puolele hakati põhikirja koostama. Seltsi mõtte algataja initsiatiivil võeti sinna mitmeid kultuurhariduslikke punkte. Tegutsemisluba saadi vkj. 5. juunil 1896. Kuuel esimesel tegevusaastal oli J. Kotli seltsi sekretär. Nii sekretärina kui ka hiljem esines ta seltsi üldkoosolekuid tihti loengute ja referaatidega, olles Jakob Liivi, Juhan Elkeni ja Priidik Brehmi kõrval rahva silmaringi aktiivsemaid avardajaid. Tema temaatika mitmekesisusest räägivad järgmised pealkirjad: korvipajud, sööda-juurikatest, puukuuridest, vaesusest, palkide raiumiseks sobivast ajast, kunstsõnniku mõju rätsete järele, õunapuude istutamise, mesilaste pidamine, kanakasvatusest. Saksa maaviljelusperioodika järjekindla lugejana põimis ta oma ettekangetesse seal leitud uusi suundi, samuti mitmesuguste isiklike katsete kogemusi. Sellele lisaks saatis ta kogemuslikke kirjutisi, aga ka sõnumikke «Eesti Postimehele», «Sakalale», «Olevikule», «Postimehele» ja «Põllumehele». Nende kirjutiste tõttu on nii mõndagi XIX ja XX sajandi vahetuse Väike-Maarjast meieni kandunud, milles näeme selle mehe kultuuritaotlusi teisteski Väike-Maarja seltsides, eriti aga tema võitlust joomise vastu.

Lõpuks tuleks veel paar sõna öelda vana Kotli poja Alari (27. VIII 1904—4. X 1963) kohta. Teda kui arhitekti tunneb kogu eesti rahvas ja ta väarikas hoopis põhjalikumalt tutvustamist, kui seda siin on võimalik teha. Alar Kotli sündis Väike-Maarja kirkukule kuulunud Kõstri talus Sil-

muna maantee alguses (9. juunil avatakse hoonel mälestustahvel nii isale kui ka pojale). Ekskoolmeistrist isa õpetas teda algi kodu. Seejärel õppis ta 1915—1922 Rakvere Poeglaste Gümnaasiumis, 1922—1923 üheaegselt Tartu ülikoolis ja «Pallasses» ning 1923—1927 Danzigi Tehnikaülikoolis. Alar Kotli tekkis juba varakult soov kunstnikuks saada (Väike-Maarja muuseumis säilitatakse mitmeid tema akvarelle, pastelle, pliitsi- ja tušijoonistusi ning linool- ja puuloikekatsetusi, mis on tehtud Rakveres gümnaasiumi päevil), aga isa nõudmisel pidi ta «asise-ma» elukutse kasuks otsustama, mis viiski teda Danzigisse arhitektuuri õppima.

Üks tema esimesi töid arhitektina oli puitmaja Väike-Maarjas Kõstri talust ja isa 1902. a. valminud eramust põhja pool Pika ja Võidu tänava nurgal. Sellele järgnes ridamisi eramuid, koolimaju (Rakveres, Tapal, Tallinnas, Tartus), kirikuid (Rakveres, Mõisakülas, Tapal), administratiivhooneid, asutuste, organisatsioonide ja olmehooneid ning mõningate mälestusmärkide arhitektuurilisi planeeringuid. Peale loominguilise töö oli ta aktiivselt tegev paaris ehitusorganisatsioonis, mitmel arhitektuuriga seotud administratiivkohal, arhitektuuri õppejõuna ning ühe Arhitektide Liidu asutaja ja juhina.

Alar Kotli on üks heledamid Väike-Maarjast tõusnud vaimutähti.

Võduveres 27. mail 1990. a.

Eduard LEPPIK